

ՄԱՍ II-Բ

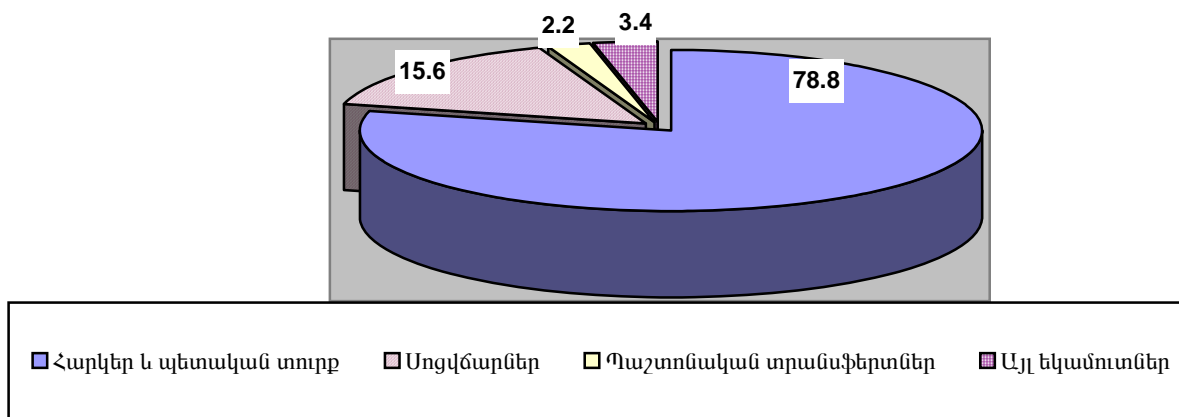
Հ ա ր կ ա ք յ ո ջ ե տ ա յ ի ն ց ո յ ց ա ն ի շ ն ե ր ի կ ա ն խ ա տ ե ս ո լ մ ն ե ր

ՀՀ 2010 թվականի պետական բյուջեի նախագծի եկամուտների, ծախսերի, դեֆիցիտի և պարտքի մակարդակները ձևավորվել են մակրոտնտեսական զարգացումների ակնկալվող սցենարի սահմաններում, որն իր հերթին կանխատեսվել է համաշխարհային ֆինանսական և տնտեսական ճգնաժամով թելադրվող առանձնահատուկ մակրոտնտեսական պայմաններից համապատասխան:

Եկամուտների կանխատեսումներ

ՀՀ 2010 թվականի պետական բյուջեի նախագծով նախատեսված բյուջետային եկամուտների կազմում, ինչպես և նախորդ տարիներին, գերակշիռ մաս են զբաղեցնում հարկային եկամուտների և պետական տուրքերի գծով ակնկալվող մուտքերը:

Գծապատկեր 2.2. ՀՀ 2010 թվականի պետական բյուջեի նախագծով նախատեսված բյուջետային եկամուտների կառուցվածքը (%-ով ընդհանուրի նկատմամբ)

ՀՀ 2010 թվականի պետական բյուջեի նախագծով նախատեսվել է 676.7 մլրդ դրամ եկամուտներ: Բյուջետային եկամուտների՝ ըստ առանձին եկամտեսակների կանխատեսումները ներկայացված են «Հայաստանի Հանրապետության 2010 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի բացատրագրի՝ եկամուտների կանխատեսմանը վերաբերվող մասում:

Պայմանավորված համաշխարհային ֆինանսական և տնտեսական ճգնաժամի ազդեցությամբ 2008 թվականի 4-րդ եռամսյակից հանրապետությունում արձանագրվող տնտեսական իրավիճակով և 2009 թվականի համեմատ 2010 թվականին ակնկալվող հարաբերական բարելավմամբ՝ 2010 թվականի համար ծրագրված հարկային եկամուտների և պետական տուրքերի մակարդակը զիջում է 2008 թվականի համապատասխան փաստացի մակարդակին, սակայն 2009 թվականի համադրելի սպասողականը գերազանցում է 14.2 մլրդ դրամով:

2010 թվականի ծախսերի մակարդակը և ծախսային գերակայությունները

Հաշվի առնելով կանխատեսվող եկամուտների մակարդակը և դեֆիցիտի ու պետական պարտքի նպատակային ցուցանիշները, որոնք ներկայացվում են հաջորդ բաժնում, ՀՀ կառավարությունը 2010 թվականի ծախսերի սահմանաքանակը սահմանել է 859.7 մլրդ դրամ:

ՀՀ կառավարության հիմնական ռազմավարական գերակայությունները 2010 թվականի համար սահմանված են Կայուն զարգացման ռազմավարական ծրագրով, 2008 թվականին ՀՀ Ազգային ժողովի հավանությանն արժանացած՝ ՀՀ կառավարության գործունեության ծրագրով: Վերը նշված փաստաթղթերի համաձայն՝ ՀՀ կառավարությունն առաջիկա տարիներին առավել կարևորում է պետական բյուջեի հիմնական ծախսային հետևյալ գերակայությունները (ծրագրի իմաստով գերակայություն են համարվում այն ոլորտները, որոնց հատկացվում են լրացուցիչ բյուջետային ռեսուրսների զգալի մասը կամ որոնց ֆինանսավորման համար ներգրավում են վարկային ռեսուրսներ):

(I) սոցիալական ոլորտի առանձին ճյուղերում (մասնավորապես՝ կրթություն, առողջապահություն, սոցիալական ապահովություն, ներառյալ կենսաթոշակային ապահովումը), ինչպես նաև պետական կառավարման բնագավառում իրականացվող քաղաքականության արդյունավետության, նպատակաուղղվածության և հասցեականության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված բարեփոխումների ֆինանսական ապահովում,

(II) հանրապետության տարածքային ամբողջականությունը, տարածաշրջանում կայունությունը և Գարաբաղյան հակամարտության կողմերի ուժերի հավասարակշռությունը պահպանելու նպատակով պաշտպանության և ազգային անվտանգության կառույցների կենսագործունեության համար անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցների ապահովում,

(III) տնտեսության առանձին ոլորտներում (մասնավորապես՝ բնակարանային շինարարություն, գյուղատնտեսություն, ջրային տնտեսություն, ճանապարհային տնտեսություն և էներգետիկա) ենկառուցվածքների վերականգնման և զարգացման ծրագրերի իրականացում:

Ստորև բերված աղյուսակում ներկայացված են 2009, 2010 թթ ժամանակահատվածում պետական բյուջեից ծախսերի հիմնական ուղղություններին բաշխվող հատկացումների տեսակարար կշիռներն (տոկոսներով)՝ համապատասխան տարիների պետական բյուջեների ընդհանուր ծախսերի նկատմամբ:

Աղյուսակ 2. 1 ՀՀ 2009-2010թթ պետական բյուջեից հիմնական ուղղություններին բաշխվող հատկացումների տեսակարար կշիռները (%)

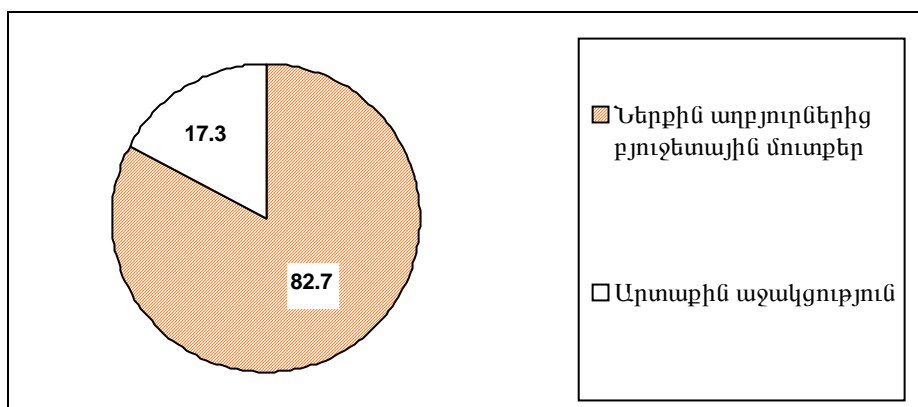
Ուղղությունները	2009թ ըստ հաստատված բյուջեի	2010թ նախագիծ
1. Սոցիալական-մշակութային ճյուղեր	49.2	47.5
2. Պաշտպանություն, ազգային անվտանգություն, հասարակական կարգի պահպանության, քրեակատարողական և արտակարգ իրավիճակների համակարգեր	22.5	18.5
3. Տնտեսության ճյուղեր	13.5	15.9
4. Աջակցություն տեղական ինքնակառավարման մարմիններին	3.0	3.8

Այս ծախսերի վերաբերյալ տեղեկատվությունն ըստ հիմնական բաղադրիչների և մանրամասների ներկայացված է «Հայաստանի Հանրապետության 2010 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի բացատրագրում:

Ոլորտների ֆինանսավորումը նվիրատուների կողմից

2010 թվականին, ինչպես և նախորդ տարիներին, բյուջետային մուտքերի ընդհանուր ծավալը ձևավորվելու է նաև բյուջետային որոշ ծախսերի ֆինանսավորման համար օտարերկրյա պետությունների, միջազգային կազմակերպությունների կողմից պաշտոնական դրամաշնորհների և արտոնյալ վարկերի տեսքով Հայաստանի Հանրապետությանը հատկացվող աջակցությունը: Ստորև ներկայացված պատկերում արտացոլված են 2010 թվականի բյուջետային մուտքերի ընդհանուր գումարում ներքին և արտաքին աղբյուրներից ստացվելիք մուտքերի տեսակարար կշիռները (տոկոսներով):

Գծապատկեր 2.3. ՀՀ 2010 պետական բյուջեի մուտքերի ընդհանուր գումարում ներքին և արտաքին աղբյուրներից ստացվելիք մուտքերի տեսակարար կշիռները (%)

Այս հարցի վերաբերյալ տեղեկատվությունը ևս ըստ հիմնական բաղադրիչների և մանրամասների ներկայացված է «Հայաստանի Հանրապետության 2010 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի բացատրագրում:

Դեֆիցիտի (պակասուրդի) և պարտքերի մակարդակը

ՀՀ 2010 թվականի պետական բյուջեի նախագծով բյուջետային դեֆիցիտը ծրագրավորվել է ՀՆԱ-ի 5.69 %-ի չափով և կազմում է 183.0 մլրդ դրամ: 2010 թվականի բյուջետային դեֆիցիտի ֆինանսավորման աղբյուրներում ներքին աղբյուրների տեսակարար կշիռը ընդհանուրի մեջ կկազմի մոտ 49.5%: Դեֆիցիտի ֆինանսավորման ներքին աղբյուրների հիմնական մասը կազմում են պետական արժեթղթերի իրացումից ստացվելիք մուտքերը՝ 30.0 մլրդ դրամ, ինչպես նաև 2010 թվականի տարեսկզբի ազատ մնացորդի միջոցների և կայունացման դեպոզիտային հաշվի միջոցների՝ բյուջետային ելքերի ֆինանսավորմանն ուղղվող մասը՝ համապատասխանաբար 36.0 մլրդ դրամ և 24.0 մլրդ դրամ:

Դեռևս զգալի են արտաքին աղբյուրներից՝ միջազգային կազմակերպություններից (մեծամասամբ Համաշխարհային բանկից) և օտարերկրյա պետություններից ստացվելիք արտոնյալ վարկերի հաշվին ՀՀ 2010 թվականի պետական բյուջեի դեֆիցիտի ֆինանսավորմանն ուղղվող միջոցները: ՀՀ պետական պարտքի 2008 թվականի արդյունքներով առկա և 2009-2010թթ կանխատեսվող ընդհանուր կառուցվածքը (ըստ գոյացման աղբյուրների) և կանխատեսվող ծավալները ներկայացված են ստորև բերված աղյուսակում:

Աղյուսակ 2. 2 ՀՀ պետական պարտքը 2007-2009թթ (մլն ԱՄՆ դոլար)

Ցուցանիշներ	2008թ	2009թ	2010թ
	փաստացի	սպասողական ¹	նախագիծ ²
Պետական պարտք՝ ընդամենը	1,906	3,457	3,960
%՝ ՀՆԱ նկատմամբ	16.0	33.7	46.3
Արտաքին պարտք	1,577	3,046	3,549
որից՝ ՀՀ կենտրոնական բանկի պարտք	152	500	657
Ներքին պարտք	329	410	412

Ինչպես երևում է աղյուսակից, կանխատեսումների համաձայն 2009 և 2010 թվականների տարեվերջի դրությամբ պետական պարտքի գերակշռող մասը (համապատասխանաբար 88.1%-ը և 89.6%-ը) բաժին է ընկնում արտաքին պարտքին:

Ժամկետանց պարտքեր

ՀՀ կառավարությունը, ինչպես և նախկինում, կարևորում է ժամկետանց բյուջետային պարտքերի առաջացման երևույթի վերահսկումը, քանի որ դրանք ուղղակի վտանգ են ներկայացնում տնտեսության բնականոն կենսագործունեության համար: Բացի այդ, վերջիններս անվերահսկելիորեն առաջացնելով ՀՀ կառավարության լրացուցիչ պարտավորություններ, մեծացնում են ճնշումը առաջիկա տարիների ՀՀ պետական բյուջեների վրա, դրանով իսկ սահմանափակելով պետության՝ առանց այդ էլ սուղ ֆինանսական հնարավորությունները ռազմավարական ծրագրերի իրականացման գործում: Դրա

¹ 2009 թվականի համար ներքին պետական պարտքը հաշվարկվել է 1 ԱՄՆ դոլար=303.69 դրամ փոխարժեքով:

² 2010 թվականի նախագծի համար ներքին պետական պարտքը հաշվարկվել է 1 ԱՄՆ դոլար=376.03 դրամ փոխարժեքով:

հետ մեկտեղ կիրականացվեն միջոցառումներ կուտակված հարկային գերավճարների մարման և այդ գծով նոր պարտքեր չկուտակելու ուղղությամբ:

Հարկաբյուջետային ռիսկերը

ՀՀ 2010 թվականի պետական բյուջեի նախագծի իրատեսության տեսանկյունից առանցքային նշանակություն ունի ծրագրային սցենարից հնարավոր հիմնական շեղումների գնահատականը: Ընդ որում, այդ շեղումները հարկաբյուջետային շրջանակի վրա կարող են ունենալ ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական ազդեցություն: Այդուհանդերձ, առավել կարևոր են այն շեղումները, որոնք կարող են հանգեցնել բացասական հետևանքների և պահանջելու են համապատասխան վերանայումներ կատարել ծախսերի ծրագրերում: Այդ իմաստով ՀՀ 2010 թվականի պետական բյուջեի նախագծի կանխատեսումները պարունակում են որոշակի ռիսկ և ռիսկային համապատասխան գործոնների բացահայտումը և դրանց գնահատականները էապես կարող են որոշակիացնել նախագծում կատարվելիք հնարավոր ճշգրտումների շրջանակները:

Ռիսկերի աղբյուրները

ՀՀ 2010 թվականի պետական բյուջեի նախագծի շրջանակներում կարելի է տարանջատել ռիսկերի հետևյալ աղբյուրները, որոնք կարող են հանգեցնել ծրագրային ռեսուրսային փաթեթից բացասական շեղումների.

- (i) ներքին ռեսուրսների գծով,
- (ii) արտաքին օժանդակության գծով:

Ներքին ռեսուրսների մասով. 2009 թվականի սպասողական ցուցանիշի նկատմամբ 2010 թվականի բյուջետային ռեսուրսների փաթեթի համալրում նախատեսվում է ապահովել հիմնականում հարկային եկամուտների աճի հաշվին: Վերջիններիս հավաքագրումը մեծապես կախվածության մեջ կլինի մի կողմից մակրոտնտեսական զարգացումների կանխատեսվող և արձանագրվելիք միտումների համապատասխանությունից, իսկ մյուս կողմից՝ հարկերի հավաքագրման բնագավառում ՀՀ կառավարության վարչարարական միջոցառումների իրականացման արդյունավետությունից: Նշված տնտեսական գործոններից բացի, այս դեպքում էական դեր ունի նաև հանրապետությունում տնտեսական միջավայրի վրա ներքին քաղաքական դաշտում զարգացումների և արտաքին գործոնների ազդեցությունները:

Մակրոտնտեսական զարգացումների կանխատեսվող և արձանագրվելիք միտումների համապատասխանություն. Մակրոտնտեսական շրջանակում կատարված կանխատեսումների մասով առկա ռիսկերի մասին նշվել է սույն ուղերձի 2-Ա մասում:

Վարչարարական միջոցառումների իրականացում. Տնտեսական անկման ներկա փուլում, երբ բյուջետային միջոցների սղությունը առավել, քան երբևէ պահանջում է հարկային եկամուտների հնարավոր հասանելի մակարդակի ապահովում, ՀՀ կառավարությունը սկզբունքայնորեն շարունակում է իրականացնել իր կողմից որդեգրված՝ ստվերային տնտեսության ծավալների կրճատմանն ուղղված քաղաքականությունը, դրանով իսկ նպաստելով հարկային եկամուտների հավաքագրման

բնագավառում իրավիճակի բարելավմանը: Այս կապակցությամբ հարկային եկամուտների մասով 2010 թվականին ռիսկի գործոնն առկա է և գնահատվում է 11.0 մլրդ դրամ: Այս դեպքում տնտեսության ստվերային հատվածի կրճատման և լրացուցիչ բյուջետային մուտքերի հավաքագրման գրավականը հարկային և մաքսային մարմինների կողմից իրականացվելիք միջոցառումների բարեհաջող ընթացքն է, որն ըստ նախորդ տարիների փորձի կարելի է համարել հուսալի:

Արտաքին գործոնների ազդեցություններ. Ռիսկը հնարավոր է արտաքին գործոնների (արտաքին շուկաներում, ինչպես նաև ՀՀ սահմաններում իրավիճակի սրում) ազդեցության արդյունքում հանրապետությունում տնտեսական միջավայրի կտրուկ վատթարացման դեպքում և այն գնահատման ենթարկել հնարավոր չէ:

Արտաքին օժանդակության մասով 2010 թվականին բյուջետային ռեսուրսների փաթեթի համալրում նախատեսվում է ապահովել ինչպես պաշտոնական դրամաշնորհների, այնպես էլ վարկերի հաշվին:

Պաշտոնական դրամաշնորհների մասով. Այդ միջոցների հատկացման հարցը կամ համապատասխան մուտքերի ստացման ռիսկի գործոնը մեծամասամբ պայմանավորված է լինելու ՀՀ կառավարության կողմից տնտեսության բարեփոխումների բնագավառում որոշակի միջոցառումների իրականացման ընթացքով:

Վարկերի մասով ռիսկերը հիմնականում պայմանավորված են ծրագրային ցուցանիշներից փաստացի կատարվելիք հատկացումների հնարավոր շեղումներով:

Ռիսկերի հնարավոր հետևանքները և ճշգրտումների ուղղվածությունը

Ներքին ռեսուրսների մասով մուտքերի ծրագրվածից ցածր մակարդակը ենթադրում է ծախսերի վերանայում կրճատման ուղղությամբ: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ հարկային եկամուտները հիմնականում ամրագրված չեն որոշակի ծախսատեսակի կամ ծրագրի, ծախսերի ծրագրի վերանայումն իրականացվելու է՝ հիմք ընդունելով գերակայության սկզբունքը. այն է՝ առաջին հերթին կրճատվելու են այն ծախսատեսակների կամ ծրագրերի գծով նախատեսված ծախսերը, որոնք ունեն գերակայության ավելի ցածր աստիճան:

Արտաքին օժանդակության գծով մուտքերի թերստացման պայմաններում ծախսերի ծրագրի վերանայման մտեցումները լինելու են տարբեր՝ կախված արտաքին օժանդակության բնույթից: Համաձայն կանխատեսումների, ծրագրային ժամանակահատվածում արտաքին օժանդակության կառուցվածքում գերակշռելու են ծրագրային (նպատակային) բնույթի պաշտոնական դրամաշնորհներն ու վարկերը (52.2%):

Աղյուսակ 2.3. Արտաքին օժանդակությունն՝ ըստ բնույթի

Ցուցանիշներ	Գումարը (մլրդ դրամներով)	Տեսակարար կշիռը արտաքին օժանդակության ընդհանուր գումարում (%)
Ընդհանուր բնույթի բյուջետային օժանդակություն	71.1	47.8
Պաշտոնական դրամաշնորհներ	7.5	x
Վարկեր	63.6	x
Ծրագրային (նպատակային) օժանդակություն	77.6	
Պաշտոնական դրամաշնորհներ	7.5	x
Վարկեր	70.1	x
Ընդամենը արտաքին օժանդակություն	148.7	52.2

Բյուջետային փաթեթում ընդհանուր բնույթի բյուջետային օժանդակության թերստացման պայմաններում ծախսերի ծրագրի վերանայումն իրականացվելու է՝ ելնելով դրանց գերակայության աստիճանից, մինչդեռ ծրագրային (նպատակային) պաշտոնական դրամաշնորհների և վարկերի թերստացումը հանգեցնելու է այն ծրագրերի գծով ծախսերի կրճատմանը, որոնք անմիջականորեն կապակցված են ֆինանսավորման այդ աղբյուրների: Մասնավորապես, ծրագրային վարկերի կառուցվածքում գերակշռում են սոցիալական և արտադրական ենթակառուցվածքների ոլորտներում Համաշխարհային բանկի կողմից ֆինանսավորվող նպատակային ծրագրերը:

Աղյուսակ 2.4. 2009, 2010 թթ առանձին մակրոտնտեսական ցուցանիշներ

Ցուցանիշը	2009թ.		2010թ.
	հաստատված բյուջեով նախատեսված ցուցանիշների հաշվարկներում կիրառված ցուցանիշները	սպասողական	Նախագիծ
Անվանական ՀՆԱ (մլրդ դրամ)	4,169.0	3,116.2	3,214.6
Իրական ՀՆԱ ինդեքս	9.2%	-15.6%	1.2%
ՀՆԱ դեֆլյատոր	4.0%	1.2%	2.0%
«ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 21-րդ հոդվածի 8.1-րդ մասի պահանջի համաձայն հաշվարկներում կիրառված տարադրամի փոխարժեքները ՀՀ դրամով՝			
1 ԱՄՆ դոլար	303.69	x	376.03
1 եվրո	389.83	x	539.53
1 Մեծ Բրիտանիայի ֆունտ ստեռլինգ	492.13	x	611.46
1 Ռուսաստանյան ռուբլի	11.27	x	11.84
1 Շվեյցարական ֆրանկ	262.28	x	356.06
1 կանադական դոլար	254.18	x	344.19
10 ճապոնական իեն	30.59	x	40.39